

28.2.2018

Lausunto työ- ja elinkeinoministeriölle

Suomen luonnonsuojeluliitto

Prosessiosoite:

Otto Bruun

Suomen luonnonsuojeluliitto

Itälahdenkatu 22 b A, 00210 Helsinki

otto.bruun@sll.fi, +358-40-6313399

ASIA: Lausunto Terrafame OY:n lupahakemuksesta ydinenergiain mukaista kaivos- ja rikastustoimintaa varten (TEM/1879/08.05.01/2017)

Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää mahdollisuudesta lausua käsiteltävästä asiasta ja yhtyy Sotkamon luonto ry:n ja Suomen luonnonsuojeluliitto Kainuun piiri ry:n yhteiseen lausuntoon asiaan liittyen. Haluamme lisäksi esittää seuraavia huomioita:

Luonnonsuojeluliiton tavoitteena on ollut saada Terrafamen kaivostoiminnan haitat hyväksyttävälle tasolle tai vaihtoehtoisesti sulkea kaivos. Terrafame OY hakee nyt ydinenergiain mukaista lupaa uraanin talteenottoon.

Ydinenergiainlaki (21 §) edellyttää ydinenergiain mukaiseen kaivos- ja rikastustoimintaan valtioneuvoston luvan myöntämiseksi hakijalta muun muassa: 1) ympäristönsuojelun asianmukaista huomioimista, 3) ydinjätehuollon asianmukaista järjestämistä ja varautumista ydinjätehuollon kustannuksiin, sekä 6) taloudellisia ja muita tarpeellisia edellytyksiä harjoittaa toimintaa turvallisesti ja Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden mukaisesti.

Asianmukainen ympäristönsuojelu

Yhteysviranomaisen näkemyksen mukaisesti on mahdollista, että nyt lupahakemuksen kohteena oleva uraanin talteenotto joltakin osin hieman pienentää ympäristöhaittoja, koska uraanin osuus jätekasoissa pienenee. Toisaalta uraanilaitoksen toiminnasta myös aiheutuu haitallisia ympäristövaikutuksia.

Ympäristöasiat on huomioitu Sotkamon kaivosalueella puutteellisesti viimeisen vuosikymmenen aikana. Luonnon kestävyys alueella on selkeästi alentunut Talvivaaran kaivosyhtiön ajan runsaammista päästöistä eikä luonnon kestävyyn alenemaa ole otettu huomioon nyt käsiteltävässä luvassa tai lupamääräyksissä. Näennäisesti päästöt uraanilaitoksesta ovat suhteellisen vähäisiä,

mutta silti ne ylittävät luonnon kestokyvyn.

Tällä perusteella hakijan toiminnassa ydinenergiain 21 §:n kohdan 1 vaatimus ympäristönsuojelun asianmukaisesta huomioimisesta uraanilaitoksen lupahakemuksessa ei nykytilanteessa täyty.

Ydinjätehuolto

Ydinenergia-asetuksen 5 §:n 3 kohdan määritelmän nojalla Terrafamen kaivoksen jätteet ovat ydinjätettä¹. Kaivosyhtiön hakemuksessa asiaa ei ole käsitelty lainkaan. Kuitenkin ydinjätehuolto on ydinenergiainlaissa tarkoitettu lupaedellytys. Ydinjätteen osalta hakijan suunnitelmaa ei voida pitää ydinenergiainlaissa tarkoitettavalla tavalla riittävänä (21 §:n 3 momentti).

Terrafamen kaivoksen sivukivialueet ovat pääosin mustaliusketta, ja toiminta-aikanaan yhtiö louhisi noin miljardi tonnia sivukiveä, joka läjitetään sivukivikasoihin. Sivukiven uraanipitoisuus vastaa malmin uraanipitoisuutta. Sivukivikasoihin olisi 30 vuoden jälkeen yhteensä noin 18 000 tonnia uraania. Rapautumisominaisuuksiensa vuoksi sivukivi on määritelty ympäristölle haittaa ja vaaraa aiheuttavaksi aineeksi. Ruotsin tilintarkastusviranomaisten mukaan sivukivikasojen ympäristöturvallisuus on "tuhatvuotinen ongelma" ja niiden ympäristöturvallisuutta tulee tarkastella erittäin pitkällä aikajänteellä². Sivukiven rapautuminen johtaisi rikkihapon vapautumiseen, josta seuraisi muun muassa uraanin liukeneminen. Kysymystä kaivoksen ydinjätteistä olisi tullut käsitellä hakemuksessa suoraan.

Suomen luonnonsuojeluliiton Kainuun piiri on valittanut lokakuussa 2017 Terrafamen sivukivialueesta tehdystä Pohjois-Suomen aluehallintoviraston luparatkaisusta. Olisi luontevaa, että valtioneuvosto ottaisi kantaa uraanilupa-asiaan vasta tämän kysymyksen lainvoimaisen ratkaisemisen jälkeen ja ottaa päätöksessään kantaa siihen, mikä jäteratkaisujen suhde on ydinenergiain 21 §:n kohtiin 1,3 ja 6.

Taloudellinen tila

Terrafame-yhtiön taloudellinen tila on epävakaa. Se rajoittaa ympäristöhaittojen minimointien edellyttämiä investointeja ja muita kustannuksia. Yhtiön tavoitteena on YVA:n mukaan saavuttaa taloudellisesti kannattava tulos ja kassavirta vuonna 2019. Toistaiseksi yhtiö ei ole kyennyt kannattavaan toimintaan.

Kaivoksen mahdollinen kannattavuus perustuu suotuisaan metallien maailmanmarkkinahintojen kehitykseen, epävarman prosessin toimivuuteen sekä helpotuksiin ympäristöluvan määräyksissä. Tältä osin pitkäjänteiset toimintaedellytykset kannattavaan kaivostoimintaan ovat Luonnonsuojeluliiton mukaan hyvin epävarmat. Suhdanekaivokselle ei tule Luonnonsuojeluliiton mielestä myöntää lupaa uraanin talteenottoon.

Terrafamella on KHO:n 9.5.2017 päätöksen seurauksena lainvoimainen ympäristölupa. Toiminnanharjoittaja kuitenkin rikkoo sille annettua ympäristöluvan ehtoja ja määräyksiä. Sotkamon luonto ry:n 4.10.2017 vireillepanossa Kainuun ELY-keskukselle edellytetään nykyisten

1 Ydinenergia-asetus: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1988/19880161>

2 Rikskommissionens 2015: <http://www.riksrevisionen.se/sv/rapporter/Rapporter/EFF/2015/Gruvavfall--Ekonomiska-risker-for-staten/>

poikkeamisten oikaisemista ja toimimista jatkossa ympäristöluvan määräysten mukaisesti. Esimerkiksi maapohjalle jääneet ja läjitetyt jätesakat aiheuttavat ympäristön pilaantumista tai sen vaaraa.

Yhtiö esittää julkisuudessa pienentyneiden tappioiden syyksi tiukan kulukuurin.³ Heikon taloudellisen tilan vuoksi Terrafame joko rikkoo ympäristölupamääräyksiä tai kiertää niitä. Sen resurssit eivät juuri nyt tai lähitulevaisuudessa näytä riittävän asianmukaisiin ympäristöinvestointeihin.

Terrafamen ympäristölupaa uusitaan parhaillaan eikä uusi lupa missään nimessä poista ympäristöhaittojen minimoimisen kustannuksia. Päinvastoin on todennäköistä, että kustannukset nousevat merkittävästi uusien tiukempien määräysten myötä. Esimerkiksi ympäristöluvan mukaiset vakuudet ovat nykyisellään 107 miljoonaa euroa, mutta varsinaiset sulkemiskustannukset ovat huomattavasti tätä suuremmat. Luvan myöntäminen tässä vaiheessa, kun ei tiedetä seuraavan ympäristöluvan sisältöä ja vaikutuksia, olisi hyvin epävarmalla pohjalla.

Yhtiön taloudellista tilaa ei voi pitää riittävänä ydinenergialain 21 §:n kohdan 6 ehtojen täyttämiseksi. Lisäksi epävarma taloudellinen asema saattaa vaarantaa 21 §:n kohdan 1 vaatimukset asianmukaisesta ympäristönsuojelusta.

Yhteenveto

Ydinenergialaki edellyttää, että yhtiön ympäristöasiat ovat kunnossa ja että sillä on taloudelliset resurssit hoitaa ne jatkossakin. Uraanilaitos ei täytä 21 §:n vaatimuksia ympäristönsuojelun huomioimisesta asianmukaisesti. Ympäristöluvan määräysten jatkuva laiminlyönti ja investointien viivästyttäminen sekä taloudellinen epävarmuus osoittavat, että tällä hetkellä yhtiön taloudelliset resurssit eivät myöskään ole riittävät ydinenergialain vaatimusten täyttämiseksi.

Luonnonsuojeluliiton mielestä ydinenergialain mukaiseen valtioneuvoston luvan myöntämiseen ei ole edellytyksiä.

Päivi Lundvall

toiminnanjohtaja

Suomen luonnonsuojeluliitto

3 <http://www.kaleva.fi/uutiset/talous/terrafame-hyvaa-vauhtia-edetaan-positiiviselle-puolelle-luvuissa-sen-pitaisi-nakya-loppuvuonna/782813/>